

Рецензія

доктора економічних наук, професора Ключ Юлії Ігорівни
на дисертацію Брикайла Євгена Богдановича на тему
«Забезпечення економічної безпеки підприємств регіону в контексті його
стійкого розвитку в умовах цифровізації», подану на здобуття ступеня
доктора філософії зі спеціальності 073 Менеджмент

Актуальність теми наукового дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження визначається потребами повоєнного відновлення економіки регіонів України та формування передумов для їх довгострокового стійкого розвитку. У цих умовах забезпечення економічної безпеки підприємств регіону набуває стратегічного значення, оскільки саме підприємства є основними суб'єктами відновлення виробничого потенціалу, зайнятості та інвестиційної активності.

Перехід до моделей сталого та «зеленого» розвитку, впровадження ESG-підходів і цифрових інструментів управління суттєво ускладнюють систему ризиків, з якими стикаються підприємства регіонів. Це потребує оновлення наукових підходів до оцінювання економічної безпеки та розробки механізмів її забезпечення, здатних підтримувати баланс між відновленням, розвитком і безпекою. У цьому контексті тема дослідження є актуальною, практично значущою та відповідає сучасним викликам регіонального розвитку.

Отже, тема дисертаційної роботи відповідає сучасним науковим пріоритетам і має вагомий потенціал для вирішення актуальних проблем публічного управління інноваційним розвитком у трансформаційних умовах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Київ). При виконанні теми Е-03-25 «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону» автором розроблено підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємств регіону в умовах цифровізації. При виконанні теми «Відновлення національної туристичної індустрії та сфери гостинності через соціальний діалог в регіонах України» (номер державної реєстрації 0123U102229, 2023-2025 рр.) автором досліджено застосування індикаторного методу виявлення загроз суб'єктів економічної безпеки підприємств регіону. При виконанні теми «Оцінка та розвиток економічного потенціалу Закарпатської області: проблеми, можливості та стратегічні напрями розвитку», (номер державної реєстрації 0124U003892, 2024-2025 рр.) автором здійснено економіко-статистичне дослідження взаємозв'язку індикаторів економічної безпеки та економічної стійкості в кризових умовах.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. Результати аналізу дисертаційної роботи дозволяють стверджувати, що дослідження визначеної дисертантом проблеми є системним, цілісним і комплексним.

Суттєвим науковим результатом є вдосконалення системи показників і критеріїв для комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємств

регіону, що ґрунтується на застосуванні 35 аналітичних індикаторів. Вони охоплюють якісні характеристики п'яти взаємопов'язаних складових: бюджетно-фінансової, інноваційно-інвестиційної, складової, що відображає масштаби економіки та рівень стратегічного розвитку, складової якості життя і розвитку людського капіталу, а також продовольчої. Узагальнення цих індикаторів у єдиний інтегральний показник із урахуванням їх значущості забезпечує можливість проведення міжрегіональних порівнянь і систематизації загроз економічній безпеці підприємств регіону.

Вагомим елементом наукової новизни є сформований інструментарій експрес-оцінки пріоритетності загроз економічній безпеці підприємств регіону, який базується на поетапному підході до їх ідентифікації та оцінювання. Запропонована послідовність етапів дозволяє деталізувати загрози та надати їм кількісну характеристику залежно від походження, рівня впливу на окремі елементи системи економічної безпеки та масштабу прояву, що створює підґрунтя для обґрунтування стратегічних програм реагування.

Окремої наукової уваги заслуговує розвиток підходів до побудови системи моніторингу рівня економічної безпеки підприємств регіону на основі обґрунтування концепції її функціонування у форматі спеціалізованої цифрової платформи. Така платформа інтегрується в систему стратегічного управління підприємствами регіону, забезпечує накопичення та обробку інформації про основні тенденції соціально-економічного розвитку, здійснює аналітичну оцінку відповідних індикаторів і передбачає реалізацію превентивних та оперативних заходів реагування на дестабілізуючі чинники.

Теоретичне значення має уточнення змісту категорії «економічна безпека підприємств регіону», яке, поряд із характеристикою поточного й перспективного стану господарської системи підприємств, передбачає використання інструментів бенчмаркінгу. Застосування такого підходу розширює можливості проєктного управління підприємствами регіону та сприяє врахуванню комплексу заходів із мінімізації ризиків у процесі реалізації регіональних і загальнодержавних проєктів.

Концептуальну новизну становить удосконалення класифікації загроз економічній безпеці підприємств регіону шляхом введення ознаки, що відображає їх вплив на цифровий розвиток. Запропонований підхід базується на авторському трактуванні сутності загроз економічній безпеці та дозволяє глибше дослідити причини їх виникнення, а також здійснювати систематичний моніторинг з метою розроблення ефективних механізмів зниження ризиків для стратегічних пріоритетів регіонального розвитку.

Подальший розвиток отримав підхід до комплексної оцінки умов цифрового розвитку як основи формування механізмів забезпечення економічної безпеки підприємств регіону. Його відмінною рисою є комплексний аналіз стану та доступності цифрової інфраструктури, стратегічних можливостей упровадження цифрових трансформацій, рівня підприємницької активності в цифровому середовищі та чинників економічної стійкості підприємств регіону.

На завершення слід відзначити розвиток наукових уявлень про взаємозв'язок між індикаторами економічної безпеки на мезорівні та

економічною стійкістю підприємств регіону. Такий підхід дає змогу комплексно оцінювати вплив різноманітних чинників на економічну стійкість підприємств і може бути використаний для вдосконалення механізмів управління економічною безпекою, а також для формування стратегій стійкого розвитку в умовах глобальних і локальних викликів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, опублікованих працях. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені у дисертаційній роботі, є обґрунтованими і доведеними. Методологічним базисом дисертації є фундаментальні положення економічної науки, теорії стійкого розвитку та економічної безпеки, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні. Теоретичною основою дослідження послуговували положення теорій управління, економічної стійкості підприємств регіонів, теорії цифрової економіки, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених у галузі управління економічною безпекою, інноваційними процесами, економічного аналізу та економіко-математичного моделювання.

Правове поле дослідження склали чинні законодавчі та нормативні акти, що регулюють економічну безпеку підприємств регіонів, цифрову трансформацію економік та сталий розвиток на національному та регіональному рівнях в Україні. Інформаційною базою послуговували статистичні дані, звітність органів державної статистики, аналітичні матеріали щодо стану економічної безпеки підприємств регіонів, ресурси та видання мережі Internet, а також результати власних досліджень і розробок автора.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Практична значущість дисертаційної роботи полягає в тому, що результати проведеного дослідження можуть бути використані для визначення порогових значень індикаторів економічної безпеки, узгоджених на макро- та мезорівнях. Висновки та рекомендації, що містяться в роботі, можуть бути використані виконавчими органами влади державного рівня для формування єдиної стратегії забезпечення економічної безпеки, підприємств регіональною владою та суб'єктами підприємницької діяльності в умовах «зеленого» переходу.

Результати дисертаційної роботи використано у практичній діяльності ТОВ «Торговий Дім «Р-Трейд»; ТОВ «Старвей Продакшн», Консорціуму «Союз Буд», а також у навчальному процесі Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України при викладанні дисциплін «Теорія організації», «Сучасні концепції управління», «Управління розвитком організацій».

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Зміст роботи є логічними, послідовним і завершеним, наукові положення і висновки – обґрунтованими і достовірними. У вступі до роботи визначені мета, завдання, предмет, об'єкт, конкретизовано методологічний апарат дослідження, що узгоджені зі структурою та висновками роботи. Висновки є вмотивованими, ґрунтуються на результатах, викладених послідовно в трьох розділах дисертаційної роботи. Означене засвідчує той факт, що мета дослідження досягнута. Дисертація

Брикайла Є.Б. є завершеною науковою працею.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, доцільно висловити окремі зауваження і побажання:

1. У розділах 2 та 3 дисертації (с. 85–185) представлено значний обсяг аналітичних і прикладних матеріалів, що характеризують стан та механізми забезпечення економічної безпеки підприємств регіону. Разом із тим, логічний перехід від аналітичних висновків другого розділу до інструментарію третього розділу подано недостатньо явно. Доцільним було б більш чітко акцентувати, які саме результати аналітичного етапу стали безпосередньою підставою для формування запропонованого механізму та алгоритмів.

2. У роботі широко використовується поняття «підприємства регіону», яке охоплює різні види економічної діяльності. Водночас, у дисертації недостатньо чітко окреслено галузеві межі дослідження, що ускладнює інтерпретацію окремих результатів. Вважаємо, що звуження об'єкта дослідження або чіткіше визначення галузевих обмежень могло б підвищити аналітичну точність отриманих висновків.

3. У роботі застосовується широкий спектр методів, включаючи індикаторний, кореляційно-регресійний та експертний підходи. Разом із тим, у деяких фрагментах дослідження переважає описово-аналітичний стиль, що, на думку рецензента, дещо знижує формалізованість отриманих результатів. Доцільним було б посилити кількісну складову аналізу, особливо при обґрунтуванні управлінських рекомендацій.

4. Окремі положення, віднесені автором до категорії «набули подальшого розвитку» (с. 15–16), частково перетинаються з існуючими науковими підходами, що може викликати дискусію щодо ступеня їх оригінальності. Вважаємо, що вказані положення потребують додаткового акценту на відмінностях від відомих наукових рішень.

Незважаючи на наявність дискусійних положень, вони не знижують загального позитивного враження від роботи.

Повнота викладення матеріалу дисертації в наукових публікаціях. Основні результати дослідження опубліковані в 13 наукових працях, серед яких 7 статей – у наукових фахових виданнях, 6 публікацій – у матеріалах наукових конференцій. Аналіз наукових робіт здобувача свідчить, що представлені роботи повною мірою відображають основні положення та висновки дослідження.

Висновок про відповідність кваліфікаційної наукової праці чинним вимогам. Дисертація Брикайла Є.Б. є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке має теоретичне і практичне значення.

Результати дисертаційного дослідження засвідчили успішність вирішення поставлених завдань, основні положення дисертації мають наукову новизну і пройшли достатню апробацію. Зміст роботи повністю відповідає спеціальності 073 – Менеджмент. Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Брикайла Євгена Богдановича на тему «Забезпечення економічної безпеки підприємств регіону в контексті його стійкого розвитку в умовах цифровізації» відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження

ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40), а її автор Брикайло Євген Богданович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент.

Рецензент,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і
оподаткування Східноукраїнського
національного університету ім. В. Даля
Міністерства освіти і науки України
(м. Київ)

Юлія КЛЮС

Підпис завідувач кафедри обліку і оподаткування
д.е.н., професора Ключ Ю.І.
ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів

Ольга КУРТОВА